

پیشگفتار

یکی از دغدغه‌ها و چالش‌های اصلی جوامع و سازمان‌های بین‌المللی، ارائه راهبردهایی برای برون‌رفت از چرخه فقر، عقب‌ماندگی، و توسعه نامتناسب و رشدمحور است که موجب ایجاد عدم تعادل در عرصه‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی شده و آثار منفی فراوانی بر جای گذاشته است. متأسفانه بسیاری از رویکردهای توسعه‌ای که تاکنون اتخاذ شده در عمل نتایج معکوس داشته است.

یک راهبرد مناسب که در سال‌های اخیر مطرح شده راهبرد توسعه پایدار است که مستلزم درونی‌سازی اصول و قوانین حکمرانی مبتنی بر پایداری است. استقرار حکمرانی مبتنی بر پایداری نیازمند ایجاد تعادل در هر سه حوزه اقتصادی، اجتماعی و بوم‌شناختی است. تنها در این حالت است که عدالت بین‌نسلی و احتمال تأمین نیازهای نسل‌های آینده - حداقل به میزان نیازهای نسل‌های امروز - فراهم می‌شود.

تحقق حکمرانی مبتنی بر پایداری نیازمند وجود انسجام قوی بین سه شاخص شفافیت، مشارکت عمومی و ظرفیت محیط طبیعی است؛ چه، انسجام ضعیف بین این شاخصها به ناپایداری منجر می‌شود. به این ترتیب، توسعه متناسب و پایدار مستلزم حکمرانی مبتنی بر پایداری و پیش‌نیاز آن نیز عبور از پارادایم رشدمحور به پارادایم پایداری محور است.

در روند توسعه جوامع، به دلیل تأکید صرف بر رشد به جای توسعه و توجه یک‌سویه و بخشی به توسعه اقتصادی و بی‌توجهی به سایر ابعاد توسعه، از جمله توسعه اجتماعی و زیست‌محیطی، مسائل و معضلات فراوانی پدید آمده که در جامعه ایران نیز در ابعاد مختلفی بروز یافته است.

با توجه به مطالب فوق، هدف این کتاب تبیین رابطه بین «حکمرانی» و

«پایداری» و دستیابی به مدل «حکمرانی مبتنی بر پایداری» با رویکرد زیست‌محیطی است. تبیین رابطه بین دو مؤلفه مستلزم کالبدشکافی موضوعی و مفهومی هر یک و تلاش برای ایجاد پیوند بین آنهاست. نکته دیگری که در کتاب حاضر به آن پرداخته شده نقش و جایگاه دولت، ساختار حکومت و حکمرانی در ایران بر اساس مدل حکمرانی مبتنی بر پایداری و ارائه راهکارهایی بر اساس ابعاد ساختاری و محتوایی مدل مذکور به منظور تسهیل تحقق هدفهای مرتبط با پایداری است. برای تحقق این هدف پاسخ پرسشهای زیر در فصلهای مختلف کتاب دنبال می‌شود: حکمرانی چیست؛ توسعه پایدار به چه معناست؛ چه رابطه‌ای بین حکمرانی و پایداری وجود دارد، و مفهوم حکمرانی مبتنی بر پایداری چیست؛ ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخصهای این نوع حکمرانی کدام‌اند؛ وضعیت حکمرانی در ایران به لحاظ ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخصهای حکمرانی مبتنی بر پایداری چگونه است؛ مدلها و راهکارهای مناسب برای استقرار حکمرانی مبتنی بر پایداری در ایران چیست.

برای پاسخگویی به پرسشهای مذکور، کتاب حاضر در شش فصل تدوین گردیده است. فصل اول با عنوان کلیات، مروری اجمالی بر رابطه بین حکمرانی و توسعه پایدار دارد، و با بررسی مسائل و مشکلات توسعه جوامع به طرح موضوع و بیان مسئله در این زمینه می‌پردازد. همچنین مفاهیم کلیدی به تفکیک مفاهیم حکمرانی و پایداری تعریف می‌شوند. فصل دوم ابتدا به نظریه‌ها، مدلها، نوع‌شناسی و ساختارهای جدید حکمرانی، و سپس به مفاهیم حکمرانی خوب، اصول و ویژگیها و شاخصهای آن می‌پردازد. در فصل سوم مفاهیم توسعه اقتصادی، اجتماعی، محیطی و همچنین مدیریت توسعه پایدار و رابطه آن با مدیریت دولتی تشریح می‌شود. در فصل چهارم توسعه پایدار و پایداری با توجه به ابعاد، اصول و شاخصهای مورد نظر و دو مدل پنج‌سطحی و تلفیقی توسعه پایدار راهبردی معرفی می‌شود. با توجه به ارتباط دو راهبرد خصوصی‌سازی و حکمرانی خوب با توسعه پایدار، پس از توضیح ابعاد، دلایل، روشها و پیامدهای خصوصی‌سازی و ارتباط آن با توسعه پایدار، رابطه بین این دو راهبرد و توسعه پایدار نقد می‌شود، و حکمرانی مبتنی بر پایداری به

عنوان راه مقابله با پیامدهای منفی این راهبردها معرفی می‌گردد. فصل پنجم، با تعریف حکمرانی مبتنی بر پایداری و مقایسه آن با حکمرانی منتهی به ناپایداری، رابطه بین حکمرانی و پایداری را تشریح کرده، با تبیین مدل‌های ساختاری و محتوایی، به معرفی مدل حکمرانی مبتنی بر پایداری می‌پردازد. در فصل ششم، با توجه به ابعاد مختلف حکمرانی مبتنی بر پایداری به ویژه از بعد ساختاری، به موردکاوی حکمرانی در ایران پرداخته و در انتهای فصل راهکارهای مناسب برای تحقق حکمرانی مبتنی بر پایداری در ایران ارائه می‌شود.

در پایان بر خود واجب می‌دانیم از اساتید محترم آقایان دکتر سیدمهدی الوانی، دکتر فرشاد مؤمنی، دکتر علی‌اکبر فرهنگی، دکتر رضا مکنون، دکتر ابوالحسن فقیهی و خانم دکتر معصومه ابتکار به خاطر نظرات ارزنده‌شان تشکر کنیم. همچنین از خانمها حبیبه رسولی و الهه مقیمی به خاطر تایپ و ویرایش اولیه قدردانی می‌کنیم.

هدف از تألیف این کتاب، معرفی حوزه جدید نظری در رشته مدیریت دولتی، ارائه چارچوبی برای آسیب‌شناسی حکمرانی و فراهم کردن زمینه برای تحقق حکمرانی مبتنی بر پایداری در کشور است. مؤلفان راهنمایها و پیشنهادهای نقادانه استادان، پژوهشگران و سایر صاحب‌نظران را مغتنم می‌شمارند و در چاپهای بعدی از آنها استفاده خواهند کرد.

شمس‌السادات زاهدی

حبیب ابراهیم پور